

STANOVISKO pani Christine McCAFFERTY k reprodukčným právam a údajným sterilizáciám rómskych žien v Slovenskej republike

Bratislava, 13. máj 2003

Z poverenia Parlamentného zhromaždenia Rady Európy som navštívila Slovensko v dňoch 9. až 13. mája 2003, aby som preskúmala otázky ľudských práv, ktorými sa zaoberala správa „Telo a duša“ o údajnej sterilizácii rómskych žien na východnom Slovensku. Navštívila som nemocnice a rómske osady v blízkosti Košíc a stretla som sa s podpredsedom vlády SR p. Pálom Csáky, vedúcim Delegácie Európskej komisie v Bratislave, s členmi slovenského parlamentu, so zástupcami Generálnej prokuratúry, Ministerstva vnútra SR, s vedúcim vyšetrovacieho tímu polície, so zdravotníckymi odborníkmi, s právnikmi zainteresovanými v súdnych prípadoch, s rómskymi MVO a s aktivistami v oblasti ľudských práv. Dospela som k nasledujúcim záverom:

Rozšírenie EÚ je príležitosťou ako pristúpiť k rómskej otázke a zlepšiť práva Rómov, nielen na Slovensku, ale aj vo všetkých kandidátskych krajinách a všeobecne v celej Európe. Problematika práv Rómov je celoeurópskou otázkou: v Európskej únii bude žiť 3 miliónov Rómov z „25 miliónov“ a vo väčšej Európe reprezentovanej Radou Európy žije až 8 miliónov Rómov.

Ukazuje sa, že rómska populácia zostáva predmetom inštitucionálneho rasizmu a populistických doktrín. Toto je neprijateľné. Diskriminácia a represia nemôžu byť krokom vpred. S Rómami sa musí zaobchádzať ako s občanmi s rovnakými právami. Musíme prekonať vzájomný predsudok medzi rómskou a nerómskou populáciou.

Hovorila som s p. van der Lindenom, vedúcim Delegácie Európskej komisie v Slovenskej republike, o možnosti vytvoriť osobitnú rozpočtovú kapitolu na zlepšenie životných podmienok Rómov v Európe a o monitorovacej úlohe Rady Európy na ochranu ich ľudských práv.

V predvečer referenda o vstupe Slovenskej republiky do EÚ musí slovenská vláda zaslať pozitívny odkaz svojim občanom, Európskej únii i Rade Európy.

Správa „Telo a duša“ položila niekoľko závažných otázok týkajúcich sa rešpektovania telesnej integrity ženy a jej reprodukčných práv. Misia na preskúmanie faktov ukazuje, že síce neexistuje zjavná vládna politika na sterilizáciu Rómov, v niektorých nemocniciach sa vyskytli nedostatky spôsobené napríklad nedostatočným vedením doktorov a skutočnosťou, že neexistujú štandardizované formy súhlasu. Preto dúfam, že obidve vyšetrovania, ktoré začala slovenská vláda, pristúpia seriózne k týmto problémom a súčasne podčiarkujem niektoré nedostatky v slovenskej legislatíve a v inštitucionálnej praxi vo vzťahu k Rómom, predovšetkým nedostatočný prístup k informáciám a službám v oblasti reprodukčných práv.

V rozhovore s podpredsedom vlády SR a s Generálnou prokuratúrou sme sa zaoberali nasledujúcimi otázkami:

- Trestné vyšetrovanie by malo zahŕňať všetky trestné činy týkajúce sa prípadov násilnej a vynútenej sterilizácie, vrátane porušovania zdravotnej a telesnej integrity a autonómnosti.
- Vyšetrovanie Ministerstva zdravotníctva by malo byť dôkladnejšie a komplexnejšie, vrátane vyšetrovania všetkých pôrodnických oddelení v krajine, ako aj rozhovory s rómskou a nerómskou populáciou pre porovnateľnosť údajov.
- Vyšetrovatelia by sa mali zaoberať tým, či bol daný úplný a informovaný súhlas v danom prípade pri celkovom prešetrení okolností, za akých tento súhlas bol poskytnutý. V decembri 1999 Slovensko ratifikovalo Dohovor Rady Európy o ľudských právach a biomedicíne, ktorý obsahuje definíciu úplného a informovaného súhlasu (kapitola 2, článok 5). Text dohovoru sa nachádza na internetovej stránke Rady Európy: <http://conventions.coe.int/Treaty/en/Treaties/Html/164.htm>

Prediskutovali sme tiež opatrenia potrebné na zlepšenie situácie v budúcnosti:

- Vytvoriť kódex lekárskej etiky a štandardizované postupy týkajúce sa liečby a informácií poskytovaných pacientom, vrátane prístupu k ich lekárske dokumentom a pod.
- Vyškoliť terénne sestry, ktoré by navštevovali rómske osady za účelom poskytovania pravidelnej pre-natálnej starostlivosti, informácií týkajúcich sa starostlivosti o deti, ako aj informácie a služby týkajúce sa reprodukčného zdravia.
- Novelizovať zákon z roku 1972 o zdravotnej starostlivosti a sterilizácii v súlade s európskymi normami.
- Navrhnuť a prijať antidiskriminačný zákon v súlade s európskymi ľudsko-právnymi normami.
- Rozvíjať spoločné aktivity s rómskymi MVO a dialóg pri navrhovaní politik a legislatívy týkajúcej sa Rómov, pri tvorbe projektov na regionálnej úrovni a pri monitoringu.
- Vyhybať sa segregácii v školách zavedením zmien vo výbere testov na hodnotenie IQ a tvorivosti skôr než na faktografické znalosti.
- Rozvíjať vzdelávanie a výchovu Rómov prispôsobenú potrebám dospelých, a ak je to možné paralelne so zamestnaneckými schémami.
- Zvážiť príklad úspešnej britskej iniciatívy “Nech sa platí za prácu” (Make work pay) prostredníctvom pracovných rodinných daňových úľav skôr než poskytovaním sociálnych dávok.
- Využívať úspešné projekty na podporu pozitívneho obrazu Rómov v médiách.
- Média by mali prijať etický kódex na podporu rasovej harmónie (ako napríklad kódex etiky BBC).

Preto vítam nasledujúce návrhy Prof. Holomáňa, hlavného odborníka Ministerstva zdravotníctva SR pre gynekológiu:

- Školiť návštevne sestry v oblasti reprodukčného zdravia
- Školiť rómske ženy, aby pomáhali v rómskych komunitách v otázkach zdravia
- Novelizovať sterilizačný zákon z roku 1972 oddelením sterilizácií od operácií cisárskym rezom
- Vytvoriť etický kódex a praxe pre zdravotnícky personál
- Zaviesť formy štandardizovaného informovaného súhlasu v slovenskom i rómskom jazyku.

Desaťročná stratégia pre začlenenie Rómov, ktorú pripravila slovenská vláda, je príležitosťou ako čeliť niektorým týmto otázkam. Navrhla som, aby slovenská vláda uskutočnila analýzu nákladov a prínosov situácie Rómov; aby hľadala konsenzus všetkých strán pri navrhovaní politik tak, aby sa zabezpečila kontinuita; posilnila štatút splnomocnenca vlády pre otázky rómskej menšiny na úroveň ministra bez kresla, ktorý by mal právomoc na uplatňovanie politik a aby vytvorila otvorenejší dialóg s rómskymi MVO.